

Zelden duurden minuten zo lang als bij Ritsema

DANS

Spingdance, Utrecht. Pour la fin du temps. Dansregie: Kitty Kortess Lynch. Dans: Jan Ritsema. Muziek: Berg, Bach, Webern, Mahler en Ives. Uitvoering: George van Dam, Takashi Yamane, Geert De Bièvre en Yutaka Oya.

'Weg met de illusie, de metaforen, hyperbolen, paradoxen', stelt Jan Ritsema in *Het overkomt ons niet*, een publikatie van zijn hand waarin hij de aanval opent op de leugen in het theater. Al die woorden, uitgesproken door al die toneelspelers die vlak voor je ogen de kluit bedriegen door te doen alsof ze iemand anders zijn – Ritsema ziet er geen been in.

Het theater moet naar zijn idee de waarheid gaan spreken, door in plaats van hapklare brokken suggesties en aanzetten te presenteren. Ritsema's gedroomde theater lijkt op een levende wetenschap waarvan de toeschouwers niet zozeer leren inzien, maar leren *doorzien* hoe het leven in elkaar steekt.

Ook degenen die erbij zweren dat toneel een nabootsing is van tijd, plaats en maatschappij, moeten toegeven dat naarmate een kunst meer nabootsend is, zij steeds verder van het hier en nu komt te staan. Ritsema's pleidooi voor een waarheid op het toneel is als prikkelende gedachte daarom zo gek nog niet.

Dat toneelregisseur Ritsema nu zelf danst op het toneel lijkt de uiterste consequentie van die gedachte. Het stelt hem in staat zich zonder woorden uit te drukken, op wat T.S. Eliot noemt 'het roerloze punt van de wentelende wereld. Vlees noch vleesloos; Van noch naar; op

Jan Ritsema

FOTO HERMAN SORGeloos

het roerloze punt, daar is de dans. Maar rust noch beweging.'

De desillusie is na enkele minuten niettemin reusachtig. Tijdens zijn danspresentatie reikt Ritsema met zijn handen, hij huppelt als een vrolijk kind, zet in passieve houding een getourmenteerd gelaat op en parodieert op een suite van Bach de hofdans. Hij poseert, kortom. De man die waarheid op het toneel wil zien, liegt als danser dat het een lieve lust is.

Natuurlijk – het verhaal is nageenog bekend. Oorspronkelijk zou Ritsema dansen op Olivier Messiaens *Quator pour la fin du temps*. Muziek die in 1941 ontstond vanuit een hoop op leven en overleven, en daarom aansluit op Ritsema's gedachte dat kunst voortkomt uit de wanhoop over de materiële eindig-

heid van het leven. De weduwe Messiaen verbood echter het gebruik van de compositie. In minder dan geen tijd moest Ritsema, de compositie van het *Quator* indachtig, andere muziek kiezen: twee stukken van Berg en Webern en verder werk van Bach, Mahler en Ives.

Die nogal opportunistisch ogende wisseling van de muziek kon Ritsema zich veroorloven omdat zijn choreografie allesbehalve vastligt. Hij improviseert binnen een omlijnd concept. Daarbij schroomt hij niet de beperkingen die hij als ongeofende danser heeft, ronduit te tonen.

Maar als die technische tekortkomingen niet worden gecompenseerd door een duidelijke richting van zijn bewegingen, door een thema of door herhalingen, dan is het gevolg dat de aandacht zich van de met stropdas opgesmukte danser verplaatst naar de musici. Want hoe enthousiast Ritsema ook schakelt tussen de vreugde van de dans en de somberheid van de passiviteit (een flink deel van de voorstelling beweegt hij *niet*), *Pour la fin du temps* oogt geen seconde als een aarzelend gedante ode aan de Engel van de Apocalyps, wat toch de bedoeling was.

De dansende Ritsema mag dan wel op zijn eigen wijze alles geven met als doel de tijd een paar tellen uit te schakelen, het effect van zijn *présence* is tegenovergesteld: zelden duurden vijftig minuten zo lang als tijdens het kijken naar deze gevoelserupties. Waarom *Pour la fin du temps* het podium heeft gehaald, is het raadsel van dit seizoen.

Ronald Ockhuysen